

ÚJ VILÁGREND FELÉ

EGYENSÚLY ÉS REALIZMUS TRUMP UNORTODOX KÜLPOLITIKÁJÁBAN

V A R G A G E R G E L Y

„Amerika vissza fogja szerezni jogos helyét mint a világ legnagyobb, legerősebb és legelismertebb nemzete, amely az egész világ csodálatát és tiszteletét kiváltja. Ettől a naptól kezdve az Amerikai Egyesült Államok szabad, szuverén és független nemzet lesz” – hangzott el Donald Trump elnöki beiktatási beszédében, 2025. január 20-án. A nyugati elitek szerint Donald Trump amerikai elnök beiktatási beszédének üzenetei nem sok jót ígértek a liberális világrend jövője számára: Amerika Trump újraválasztásával ugyanis a nacionalizmus, a protekcionizmus és a hatalmi politika útjára lépett. Néhány hónapnyi Trump-elnökség után a liberális elitek meg vannak győződve róla, hogy a félelmeik beigazolódtak.¹ Trump elnöksége nyomában szétesett a világrend, s mindez a káosz, a geopolitika dzsungeltörvényei és a nyers nagyhatalmi politika visszatérését jelenti – mondják. A közismert, uralkodó nyugati narratíva helyett azonban e tanulmány szerzője amellet érvel, hogy másról van szó, mégpedig egyfajta rekonstrukcióról és egy új egyensúly létrehozásáról. A kiindulópont ugyanis nem az apró kihívásokkal szembenéző liberális világrend, hanem az amerikai hegemoniát már régen meghaladó, szétesőben lévő és nagyhatalmi konfliktusok eszkalációjától szenvedő nemzetközi rendszer. Miközben a trumpi külpolitika gyakran kétségtelenül váratlan fordulatokat vesz, olykor kaotikus, ellentmondásos és kollaterális veszteségekkel is jár, az örökölt problémák nagyságából és a liberális dogmák adta megkötöttségből adódóan olykor szükség van Trump unortodox megközelítésre mind formai, mind tartalmi tekintetben. A gyakran nehezen követhető taktikai irányváltások mögött ráadásul felsejlik egy stratégia, amely ebben az elkerülhetetlen globális rendszer-szintű átmenetben tesz kísérletet a nemzetközi rendszer átépítésére, rekonstrukciójára, mégpedig a nixon–kissingeri realizmus és a jacksoni–McKinley-féle szuverenista-protekcionista külpolitikai hagyomány sajátos ötvöződésével. Az amerikai kísérlet átfogó, a nemzetközi rendszer mindhárom alapvető dimenzióját, azaz a hatalmi-geopolitikai dimenziót, a nemzetközi gazdasági és kereskedelemi dimenziót, valamint az identitáshoz és szellemi szférához köthető civilizációs dimenziót is érinti.

REKONSTRUKCIÓ

Az amerikai hegemonián alapuló liberális világrend a maga teljességében természetesen sosem létezett, mégis a szakirodalmi konszenzusnak megfelelően engedjük meg, hogy a hidegháború végét követő korszakot ezzel a címkével illessük. Noha az uralkodó nyugati narratíva alapján azt hihetnénk, hogy ez a liberális világrend Donald Trump 2025. évi januári beiktatásával ért véget, valójában a kétezres évek végétől, az amerikai pénzügyi válságtól kezdődő és

1 Az írás elkészülte szinte napra pontosan egybeesett Donald Trump második elnöki ciklusának 100. napjával. (A szerk.)

2010-es évek közepétől (vö. 2013 – Hszi Csin-ping hatalomra kerülése, 2014 – a Krím annexiója) felgyorsuló átmeneti folyamatról van szó. Oroszország Ukrajna elleni teljes körű inváziója 2022 februárjában fontos, de nem döntő jelentőségű állomása volt ennek a folyamatnak. Nyugat-Európában bizonyára sokan vitatkoznak ezzel a tétellel, de a világrendszerelváltás folyamatának² és az amerikai külpolitika értelmezéséhez éppen a kizárólagos európai perspektíva meghaladására van szükség.

A trumpi külpolitika megértéséhez ezzel összefüggésben a világrendszer átalakulásának lényegi jellegzetességeiből kell kiindulnunk. E globális nagyfolyamatok keretében érdemes egy következő lépcsőben ráirányítani a figyelmet a nemzetközi rendszer geopolitikai, civilizációs és gazdasági dimenzióinak az utóbbi években történt változásaira, amelyek mind a Nyugat hatalmának gyengülése és sebezhetőségének növekedése irányába mutatott. A trumpi külpolitika unortodox jellege és hatalmi erőpolitikájának eredője részben a Trump által örökölt kihívások – úgymint a liberális internacionalizmus diszfunkcionalitásának – nagyságában, valamint a liberális eliteknek Trumpgal és a realizmussal párosuló konzervatív világképpel szembeni erőteljes ellenállásában keresendők. A Trump-kormányzat külpolitikai lépései mögött így sejlik fel egy olyan logika és világkép, amely az USA relatív pozícióinak a javítása mellett a Nyugat identitásának szellemi revitalizációját is szem előtt tartja, a nemzetközi hatalmi rendszerben pedig új egyensúlyt és stabilitást tűz ki célul. Mindebben nem a nemzetközi rendszer lerombolásáról, hanem átépítéséről, annak rekonstrukciójáról van szó.

A VILÁGRENDSZERVÁLTÁS IRÁNYAI

A kialakulóban lévő világrend leírásához Kishore Mahbubani volt szingapúri külügyminiszter, korunk egyik kiemelkedő geopolitikai szakértője meglátásából merítve elengedhetetlen három mélyreható változásra rámutatni.³

Először is, a Nyugat-centrikus világrendszer átalakul Ázsia-centrikus világrendszerre, vagyis a jövő nagy kérdései Ázsiában dőlnek el. A gazdasági, a katonai, a technológiai és a nemzetközi vérkeringést alakító transzferek (kereskedelmi, technológiai, információs) a világ népességének többségét képviselő Ázsia irányába mozdulnak el. Kína mint kihívó mellett India szerepe is kiemelendő, de az Arab-öböl, Közép-Ázsia és az ASEAN gazdasági dinamizmusának és növekvő geopolitikai súlyának is része van ebben a folyamatnak. Mindez nem zárja ki, hogy az Egyesült Államok továbbra is *primus inter pares*, hiszen ne feledjük: Amerika a 19. század vége óta csendes-óceáni hatalom. Emellett az orosz–ukrán háború sem döntő jelentőségű a világrendszer átalakulása szempontjából. Oroszország, vagyis egy nukleáris nagyhatalom agressziójával kezdődő államközi háború az európai biztonsági rendszert és az ENSZ alapokmányát kétségtelenül rendkívüli próbatétel elé állította. Ám a háború és annak várható kimenetele csak felerősítette a korábbi évtizedben már megkezdődött hatalmi folyamatokat: Európa és Oroszország relatív gyengülését és részben függőségük erősödését a két vezető világhatalomhoz, az USA-hoz és Kínához képest.

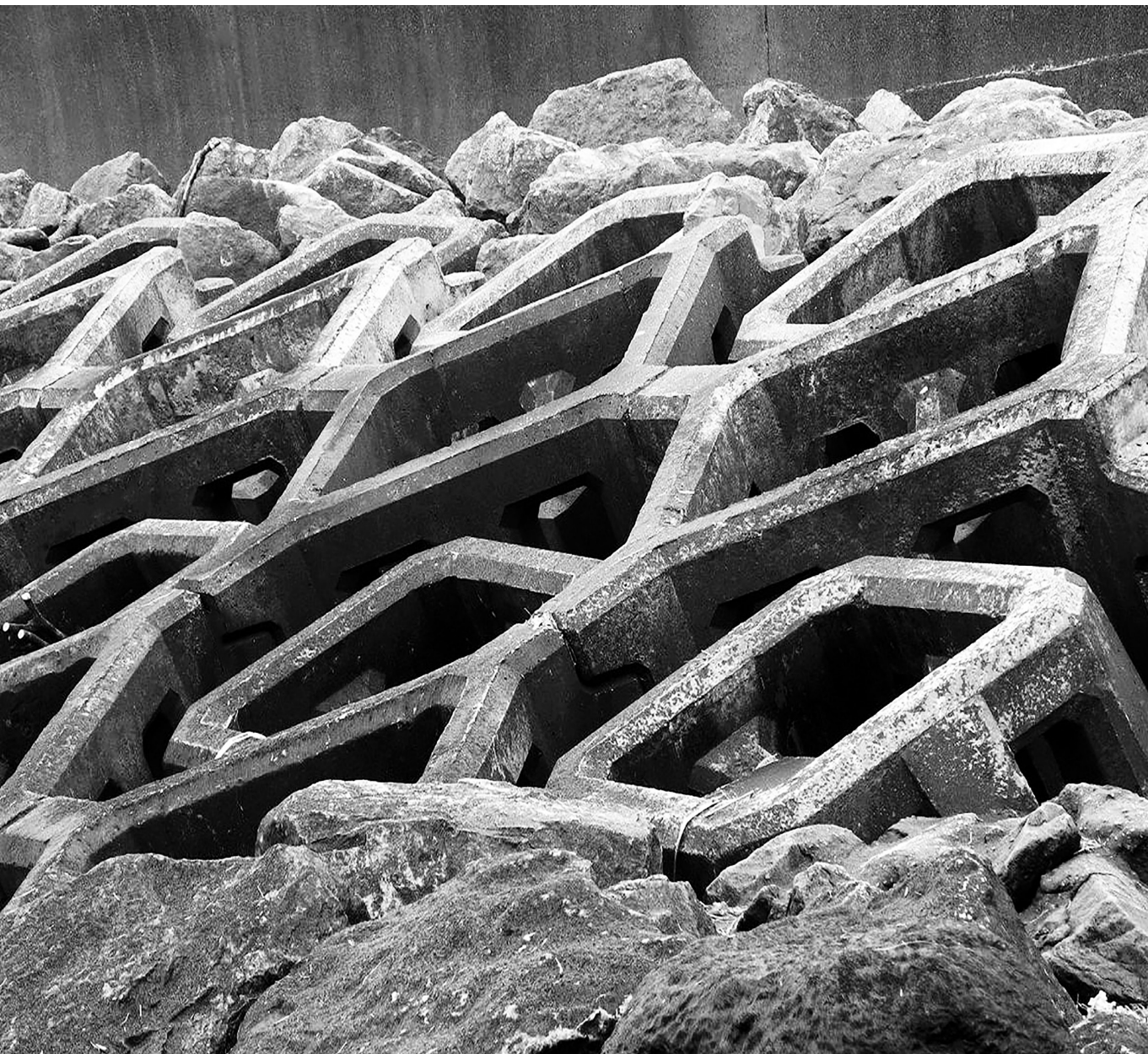
Másodszor, a világrendszer polaritását tekintve abban biztosak lehetünk, hogy az *unipoláris rendszernek vége*, azzal együtt, hogy az USA továbbra is megőrizte nemzetközi elsőségét. Ezen túlmenően, a világrendszer egy bipoláris és multipoláris rendszer közötti szürkezónában van, amit tovább bonyolít annak policentrikus jellege, vagyis a globalizáció adta globális hálózatok és a nemzetállamok közötti interdependencia.⁴ A két vezető hatalom vitathatatlanul az USA és Kína, ugyanakkor a hidegháborúhoz képest egyrészt a hatalmi dimenziók tekintetében multipolárisabb világban élünk, másrészt

realizmussal
párosuló
konzervatív
világkép

² Vö. a *Kommentár* 2022/4. számával, azon belül is különösen: BÉKÉS Márton: A világrendszerelváltás. (A szerk.)

³ Kishore MAHBUBANI: *The Asian 21st Century*. Springer, Szingapúr, 2022.

⁴ Andrey BAYKOV – Tatiana SHAKLEINA: *Polycentric World Order in the Making*. Palgrave MacMillan, London, 2023.

Blokk –
Hullámtörők
az északnyugat-angliai
Wirral-félsziget partjainál
(X)

az USA és Kína közötti kölcsönös gazdasági függőség is jóval nagyobb a hajdani amerikai–szovjet relációhoz képest.

Harmadszor, itt van a civilizációkhoz és identitáshoz kapcsolódó dimenzió. Már az amerikai hegemonia virágzása, vagyis az 1990-es évek közepén rámutatott Samuel Huntington a civilizációs tényezők növekvő szerepére a poszthidegháborús nemzetközi rendszerben. A nem nyugati civilizációk mögül azonban sokáig még hiányoztak a materiális hatalmi tényezők, mára azonban ez megváltozott. A kínai, az indiai, az iszlám és a Nyugattól részben elkülönült orosz civilizáció identitásképző ereje egyre erőteljesebb nyomot hagy a nemzetközi rendszeren, még ha az egyes államok geopolitikai érdekei gyakran felül is írnak a kulturális-civilizációs törésvonalakat, ahogy az az ukrán–orosz testvérháborúban tragikusan megmutatkozik. Ráadásul Nyugat-Európát civilizációs szempontból a progresszív liberalizmus önfelszámoló tevékenysége és azzal összefüggésben a liberális bevándorláspolitikája révén az iszlám is fenyegeti. Az Egyesült Államokban a *woke* és a progresszió ugyan nagy ütést szenvedett Donald Trump győzelmével, ám a civilizációs játszma nem egy-két politikai választáson múlik, így Amerika identitásának és civilizációs szerepének a jövője még korántsem lefutott.

Civilizációk összeesése –

Az Oroszországi Föderáció katonái visszaállítanak egy pravoszláv keresztet a Donbaszban (X)

GEOPOLITIKAI DIMENZIÓ

A Trump-kormányzat hivatalba lépésével kétségtávolan láthatóbbá vált a jelenlegi geopolitikai konfliktusok egyik központi eredője, vagyis az Egyesült Államok relatív hatalmi gyengülése és ennek a folyamatnak a megfordítására vonatkozó látványos és konfliktusokat generáló amerikai kormányzati törekvés. Ugyanakkor ezzel összefüggésben nem mehetünk el egy meghatározó folyamat mellett. Az Egyesült Államok a kétezres évek közepétől a stratégiai túlterjeszkedés csapdájába esett, és olyan térségekben is ki kívánta terjeszteni befolyási övezetét, amely a megváltozott hatalmi rendszerben óhatatlanul konfliktusokat szült.⁵ Noha a demokráciaexport vagy humanitárius intervenció címkéi alatt

5 Hal BRANDS: The Overstretched Superpower. Does America Have More Rivals Than It Can Handle? *Foreign Affairs*, 2022. január 18.

többé vagy kevésbé normatív elemei is voltak az amerikai befolyás kiterjesztésére irányuló törekvéseknek, ettől még ezek a törekvések amerikai hatalmi érdekeket is szolgáltak.

Kétségtelen ugyanakkor, hogy Obama elnökségétől kezdve Trump első terminusán át a Biden-kormányzatig voltak arra irányuló lépések, különösen a tágabb Közel-Keleten, hogy az USA ebből a stratégiai túlterjeszkedésből egy önkorlátozóbb stratégia irányába mozduljon el.⁶ Az USA különösen az „arab tavasz” kudarcai után a Maghrebtől Afganisztánig elterülő térségben összességében egyre inkább az alapvető amerikai érdekek érvényesítésére, Izrael védelmére, Irán nukleáris programjának és regionális befolyásának feltartóztatására, valamint az iszlamista terrorizmus visszaszorítására fókuszált, felhagyva a korábbi demokrácia- és nemzetépítési projektekkkel.

Európában azonban egy rivális nagyhatalom számára egy létfontosságú helyen – Ukrajna esetében – nem ezt az önkorlátozó stratégiát követte. Noha az 1999-ben megkezdett NATO-bővítéseket sem nézte Moszkva jó szemmel, de egyrészt gyenge volt azokat megakadályozni, másrészt az orosz stratégiai gondolkodásban különleges helyet elfoglaló Ukrajnához képest más stratégiai és politikai jelentőséggel bírtak a nyugatabbra eső vagy északra található balti államok.⁷ Az amerikai befolyás lehetősége Ukrajnában Oroszország számára a hidegháború végétől kezdve vörös vonalat jelentett. Hasonlóképpen Grúzia NATO-tagságának kérdéséhez, Ukrajna esetleges belépése a nyugati katonai szövetségbe az 1990/91-es *status quo* nyugati átlépését jelentette volna az orosz stratégiai érdekek szempontjából, még hozzá egy kritikus helyen. Önmagában az ukrán NATO-tagság kérdésének a lebegtetése, majd a Biden-kormányzatnak az ukrániai háborúval összefüggő lépcsőzetes eskalációs politikája és *proxyháborúja* Oroszországnak saját érdekszféráján belüli meggyengítését és visszaszorítását szolgálta. Noha Washington kelet-európai *hübrisze* és arroganciája nem igazolja Moszkva Ukrajnával szembeni agresszióját, mindez közelebb visz a konfliktus összetettségének megértéséhez.

Kelet-Ázsia és Kína esetében az európaihoz képest óvatosabb amerikai geopolitikai stratégia érvényesült. Egyrészt az indo-csendes-óceáni térségben főképp a korábban is meglévő katonai szövetséges kapcsolatok megerősítésén, valamint a meglévő amerikai katonai infrastruktúra és jelenlét fejlesztésén volt a hangsúly. A térségben tehát az amerikai katonai befolyás Kína kárára történő terjeszkedéséről kevésbé, inkább annak ellensúlyozásáról beszélhetünk. Másrészt mindez párhuzamosan Kína – és kisebb részben Észak-Korea – katonai potenciájának exponenciális növekedése és a Kínát övező tengereken Peking egyre agresszívabb fellépése mellett zajlott.⁸ Az egyedüli érdemi új elem ezen a téren a térségben az Indiával való amerikai biztonsági együttműködés megerősödése volt, ám ez a kapcsolatrendszer korántsem jelent szövetséges minőséget, és India megnövekedett ereje tükrében nem egy Amerika-vezette alá-fölrendeltségi biztonsági együttműködésről van szó. Miközben Kelet- és Dél-Ázsiában Európához és a Közel-Kelethez képest az Egyesült Államok kormányzatokon átívelően realistább politikát folytatott, relatív hatalmi fölényének gyengülése a helyi hatalmak felemelkedése következtében nyilvánvaló.

az Egyesült Államok
relatív hatalmi
gyengülése

CIVILIZÁCIÓS ÉS IDEOLÓGIAI DIMENZIÓ

A nyugati *hübrisz* nem csupán a geopolitikai dimenzióra, hanem a civilizációs aspektusokra is kihatással volt. A Biden-kormányzat liberális internacionalista megközelítése, amelyet az Obama-kormányzattól örökölt, valójában kevésbé a nyugati demokrácia, inkább a nyugati liberális értékek exportját irányozta elő, mivelhogy felosztotta a világot demokráciákra és autokráciákra, és ezt tette a nemzetközi rendszer fő rendező elvévé.

6 Seth G. JONES – Seamus P. DANIELS: U.S. Defense Posture in the Middle East. *CSIS Report*, 2022/május

7 Gergely VARGA: The Geopolitics and Tragedy of the War in Ukraine. *Danube Institute Analyses*, 2025/január

8 *Regional Responses to U.S.-China Competition in the Indo-Pacific*. Rand Corporation, 2020.

Demokrácia export – Az amerikai hadsereg „Igaz ügy” nevű hadműveletében részt vevő M113 típusú páncélozott szállító harcjármű Panamavárosban 1989. december 21-én és az Irakot megszálló amerikai erők páncélos szállító harcjárművei Ur zikkuratja előtt a kétezres években (Wikimedia Commons, X)

A nyugati liberalizmus *hübriszt* és arroganciáját magában hordozó politika a progresszív, *woke* világkép univerzális érvényességébe vetett vakhiten alapult. A Trump-kormányzat által feltárt USAID ideológiavezérelt politikai támogatási listája hiteles látletet ad arról, mekkora szereptévesztésbe került az amerikai politika és vált az amerikai segélyezés világszerte – beleértve a globális Dél eltérő civilizációjú térségeit is – a nyugati baloldali-liberális ideológia erőszakos érvényesítésének eszközévé. A Biden-kormányzat által összehívott demokrácia-csúcstalálkozó meghívotti listája körüli polémia és annak abszurditása – költői a kérdés, hogy vajon milyen objektív szempontrendszer szerint demokratikusabb Pakisztán vagy Niger Magyarországhoz képest – előrevetítette, hogy a kezdeményezés nem sok nyomot fog maga után hagyni. Ugyanakkor kétségtelen: már a hidegháború idején a John F. Kennedy elnök által elindított békehadtestek sem csupán tiszta amerikai altruizmusról szóltak. Ám két dolog bizonyosan változott: az amerikai külpolitika ezen ága jóval ideologikusabbá vált, balra tolódott, és jelentős részt a Demokrata Párt eszközévé degradálódott, másrészt világszerte a fogadó közeg öntudatosabbá és erősebbé vált. Az erőszakos liberális ideológiai terjeszkedés misszióját nem csupán Washington, hanem az európai ideológiai és politikai eliteket reprezentáló Brüsszel is elsajátította, azzal a lényeges különbséggel, hogy Brüsszel globális hatalmi pozíciója és eszközei jóval gyengébbek az amerikaihoz képest. Emiatt Brüsszel ez irányú tevékenysége valójában csupán az EU tagállamaiban és az unió közvetlen periferiáján – a Balkánon és Kelet-Európában – volt képes kifejteni érdemi politikai hatást.

Miközben a progresszió toleranciát és szolidaritást hirdetett, megkövetelte, hogy a világ Európa problémáit helyezze prioritási listája élére az ukrajnai háborútól kezdve a zöldpolitika érvényesítéséig. Ahogy Szubrahmanjam Dzsajankar indiai külügyminiszter a közelmúltban fogalmazott, „Európa úgy viselkedik, mintha a saját problémái a világ problémái, a világ problémái viszont nem Európa problémái lennének”. Ráadásul a nyugati liberális elit a Trump-féle nemzeti-szuverenista szemlélettel szemben a percepcionális különbségeket nem pusztán érdekütközként értelmezi, hanem metafizikai jelentéssel társítja, mondván, a világ még nem elég „érett”, „felvilágosult” a helyes út felismerésére, a jó oldalra történő átállásra.⁹ Nehéz eldönteni, hogy melyik jelenti a nagyobb veszélyt a Nyugat számára: ha a liberális elitek nagyon is tudatában vannak annak, hogy a *woke* hatalmi érdeklapolitikát leplez, vagy ha tényleg hisznek a *woke* normatív erejében és felsőbbrendűségében. A kérdésre a válasz azért sem egyszerű, mert a *woke*-politika költségeit eddig nem a liberális elitek fizették meg, hanem a nyugati társadalmak.

A Nyugat zsidó-keresztény kultúrkörben gyökerező identitásának megtagadására épülő *woke*-külpolitika a Nyugat globális pozíciójára rendkívül rossz hatással volt. Egyrészt az egyre nyilvánvalóbb politikai kudarcok a Nyugat – elsősorban Európa – gyengeségéről adnak tanúbizonyságot. A gyengeség jele volt továbbá a *woke* erőszakos antidemokratikus fellépése egyes nyugati országokon belül is (lásd Franciaország, Németország, Románia közelmúltbeli példait), ami tovább csökkentette a Nyugat hitelességét. Az ideológiai arrogancia emellett szellemi téren is egyre inkább elszigetelte a nyugati eliteket a világ többi részétől. Már Trump második elnöksége előtt nyilvánvaló volt, hogy a korábbi geopolitikai túlterjeszkedésből adódó hátrányok mellett a Nyugatnak szellemi-civilizációs tévesztéssel is szembe kell néznie.

GAZDASÁGI DIMENZIÓ

David Ricardo, a közgazdaságtan egyik 19. századi atyja óta tudjuk, hogy a komparatív előnyök alapján tisztán közgazdasági szempontból a nemzetközi szabadkereskedelem előnyös, a kereskedelmet korlátozó tényezők pedig általában véve ártanak a gazdaságnak. Az egyes nemzetgazdaságok szintjén a képlet ennél vélhetően bonyolultabb, hiszen számos történeti példa van arra,

⁹ James CARDEN: The Rise of Woke Foreign Policy. *Simon Weil Center Essay*, 2023/szeptember

hogy az iparosodás különböző fázisaiban a hazai ipar védelmét szolgáló intézkedések hozzájárultak egy-egy ország gazdasági felemelkedéséhez. Ezzel együtt gazdasági szempontból érthető, hogy a Trump-kormányzat április elején bejelentett vámintézkedései megrázták nemcsak az amerikai, hanem a világ gazdaságát is, amivel vélhetően a Trump-kormányzatban is számoltak. E protekcionista intézkedéseket azonban nem lehet kizárólag gazdaságossági-hatékonysági elvek mentén megérteni.

A Trump-kormányzat vámintézkedéseit és általában véve protekcionizmusát három tényező mozgatta: geopolitikai megfontolások, belpolitikai-társadalmi tényezők és bizonyos vélt gazdasági előnyök. A geopolitikai elem középpontjában az a folyamat áll, hogy mára a világ gyártási kapacitásának aránytalanul nagy része az USA fő riválisában, Kínában összpontosul. Míg 2000-ben az USA gyártási volumene négyszerese volt Kína hasonló értéknek, addig 2024-re ez az arány gyökeresen megváltozott, Kína a világ gyártási volumenének 31 százalékát adta, míg az USA csak 15-öt, és előbbi 2030-ra akár a 45 százalékot is elérheti.¹⁰ A nemzetközi árukereskedelemben is szerepet cserélt a két nagyhatalom. 2000 és 2024 között az Egyesült Államok kereskedelme 167 százalékkal nőtt, míg Kína kereskedelme 1200 százalékkal emelkedett. 2024-re az Egyesült Államok teljes kereskedelme 5,3 billió dollárt, Kínáé viszont már 6,2 billió USD-t ért el.¹¹ Míg 2000-ben Kína alig egy tucat országnak volt fontosabb kereskedelmi partnere, mint az USA, 2024-ben az arányok éppen az ellenkezőjére fordultak, és az USA csak Észak-Amerikában és Európa egyes részein őrizte meg kereskedelmi előnyét Kínával szemben. Mindeközben az USA kereskedelmi deficitje az áru és szolgáltatások egészében 2024-ben 918 milliárd USD volt, ám az árukereskedelmi deficit 1,132 milliárd USD volt, tehát a szolgáltatások

aktívuma javított valamelyest az összképen.¹² Bizonyos szektorokban még aránytalanabb eltolódás ment végbe: míg a hajógyártás terén Kína a világ kapacitásainak felével rendelkezik, addig az USA csak 0,1 százalékkal. A technológiaiintenzív iparágak és a védelmi szektor számára kulcsfontosságú ritkaföldfémek piacán Kína nemcsak

piacvezető, hanem egyes szegmensekben szinte monopóliummal bír. Ha ehhez hozzáadjuk, hogy Kína a jövő ágazatainak technológiai színvonalát tekintve bizonyos szegmensekben az Egyesült Államokkal már most versenyben van, vagy meg is előzi, nyilvánvaló, hogy ezek a tényezők együttesen a katonai potenciálra és erőegyensúlyra is kihatással vannak.

Ehhez adódik az Egyesült Államok megnövekedett pénzügyi sebezhetősége az eladósodásához kötődően, és ez az amerikai bizonytalansági tényező akkor is igaz, ha Kína pénzügyi rendszere szintén ingatag lábakon áll. Idézhetjük Niall Ferguson történészt, aki szerint a történelem arra tanít, hogy amelyik nagyhatalom el kezd többet költeni adósságszolgálatra a katonai kiadásaihoz képest, az a nagyhatalom nem marad sokáig vezető hatalmi pozícióban.¹³ Az Egyesült Államok esetében 2024-ben következett be ez a nem túl dicső fordulat, 874 milliárd USD mellé 882 milliárd USD nemzeti adósságszolgálat társult.¹⁴ A hatalmas deficit finanszírozásához elengedhetetlen, hogy az amerikai dollár továbbra is tartalékvaluta szerepet töltsön. Noha rövid távon ezt a pozícióját nem fenyegeti egyetlen másik valuta sem, az alternatív pénzügyi elszámolási rendszerek kialakításához a kezdő lépések már megtörténtek a BRICS-országok részéről, részben az Oroszországgal szembeni amerikai és nyugat-európai pénzügyi szankcióktól is ösztökélve.

Miközben Amerika dezindusztrializációja az amerikai gazdaság versenyképességének, innovációs erejének és a globalizáció eredményeként a nemzetközi munkamegosztás optimalizálásának is köszönhető, aközben kétségtelenül

” protekcionista Trump-adminisztráció

10 Az adatok forrása: UN Industrial Development Organisation és Világbank.

11 A US Census Bureau ideai adata.

12 Az amerikai kereskedelmi minisztérium ideai adata.

13 Niall FERGUSON: *Ferguson's Law: Debt Service, Military Spending, and the Fiscal Limits of Power*. History Working Papers, Hoover Institution, 2025. február 21.

14 Benn STEIL – Elisabeth HARDING: For the First Time, the U.S. Is Spending More on Debt Interest than Defense. *Council on Foreign Relations*, 2024. május. <<https://www.cfr.org/blog/first-time-us-spending-more-debt-interest-defense>>

jelentős társadalmi ára is volt. A munkahelyek megszűnésének, elvándorlásának és átalakulásának eredményeként a rozsdáövezetek és a vidék *hillbilly*-Amerikája igen jelentős gazdasági, társadalmi, egészségügyi megrázkódtatáson ment keresztül az utóbbi három évtizedben.¹⁵ Az okok összetettek, nemcsak a termelőipar elvándorlása (Ázsiába, Mexikóba), hanem a technológiai fejlődés (robotizáció) és a gazdasági szerkezetváltás (fogyasztásalapú növekedés) is hozzájárult e folyamathoz. Ám Trump és csapata nemcsak a politikai tőkét látta meg e jelenség mögött, hanem azt is felismerte, hogy ez az óriási társadalmi problémahalmaz az USA hosszú távú gazdasági teljesítőképességére is nyilvánvalóan ki fog hatni. Hogy mennyire sikeres terápiát talál a helyzet orvoslására, az még a jövő zenéje.

KORÁBBI ELÉGTELEN AMERIKAI GAZDASÁGI KORREKCIÓS LÉPÉSEK

A Nyugat egészen a 2010-es évek közepéig a szabadkereskedelem bajnoka volt. Ám a globalizáció hatásaként a globális versenytársak – mindenekelőtt Kína – megerősödése és a nyugati társadalmakon belüli társadalmi és politikai folyamatok a szabadkereskedelemhez való hozzáállás újragondolására késztették a Nyugatot.¹⁶ A 2016-os amerikai elnökválasztási kampányban már nemcsak Donald Trump, hanem Hillary Clinton is ellenezte a szabadkereskedelmi megállapodást előírányzó Csendes-óceáni Partnerséget (TTP), de maga az USA és az EU sem tudott egymás között a 2013–17 közötti évek alatt tető alá hozni egy szabadkereskedelmi egyezményt (TTIP). A Biden-kormányzat pedig 2021-ben kis eltérésekkel ott folytatta a protekcionista intézkedéseket, ahol a Trump-kormányzat abbahagyta.

A hazai iparfejlesztésre és külföldi beruházások Amerikában való ösztönzésére irányuló Inflációcsökkentő Törvény (IRA) hatását tekintve összehasonlítható a Trump-féle vámmokkal. Mindehhez hozzátehetjük, hogy a Biden-kormányzat által ösztönzött Oroszország ellen irányuló szankciós és energiapolitika nem sok figyelemmel volt Európa gazdasági érdekeire. Az Északi-Áramlat 2 sorsa sok mindent elmond arról, hogy a Biden-kormányzat mennyire volt szolidáris Európával gazdasági téren. Mindez még akkor is igaz, ha az európai és a német vezetés önsorsrontó módon némán igazadott az amerikai elvárásokhoz.

Az eleinte alapvetően az amerikai ipar védelmét szem előtt tartó gazdasági protekcionizmus fokozatos erősödése mellett a geopolitikai és nemzetbiztonsági érdekek beszívargása az amerikai gazdaságpolitikába Trump első ciklusával kapott lendületet. Az amerikai politika célja ekkortól kezdve részben az amerikai technológiai előny biztosítása volt Kínával szemben, valamint a különösen nemzetbiztonsági szempontból kulcsiparágakban a Kínától való függőség csökkentése. Az amerikai ipar erősítésére, a kereskedelmi mérleg javítására, az amerikai technológiai előny biztosítására és Kína térnyerésének korlátozására már Trump első kormányzata idején megfogalmazódott átfogó jelleggel a szétválás (*decoupling*) célkitűzése.

A Biden-kormányzat alatt mindez a hivatalos kommunikációban kockázatsökkentéssé (*derisking*) szelődött, ezt a stratégiát időközben az Európai Unió a Kínával való kapcsolatait illetően szintén átvette. E folyamatokat felgyorsította a covid-járvány és azzal összefüggően az ellátási láncolatokban jelentkező gyártási és logisztikai problémák, ám magát a folyamatot már az első Trump-kormányzat kezdetétől a Biden-kormányzat gyakorlatán át is meghatározó mértékben befolyásolták a geopolitikai megfontolások. Noha az első Trump-kormányzat és a Biden-kormányzat intézkedései korlátozott mértékben hoztak gazdasági eredményeket, az Egyesült Államok számára kedvezőtlen folyamatokat is magában hordozó stratégiai összképen nem változtattak. Donald Trump ennek megváltoztatására tesz kísérletet.

Európát gyengítő
Biden-kormányzat

15 Vö. J. D. VANCE: *Vidéki ballada az Amerikai Álomról*. ford. VARRÓ Attila, Gabo, Bp. 2020.

16 Gideon RACHMAN: The real reasons for the west's protectionism. *Financial Times*, 2023. szeptember 18.

A TRUMP-STRATÉGIA LOGIKAI RENDJE

A Trump-kormányzat a nemzetközi hatalmi rendszert illetően, a kissingeri hagyományt követve, alapvetően trilaterális globális hatalmi struktúrában gondolkodik, amelynek középpontjában az USA–Kína–Oroszország közötti hatalmi egyensúly és annak az USA-felé történő kedvező alakítása áll.¹⁷ E szemlélet mögött az USA megkérdőjelezhetetlen elsőségébe vetett hit mellett a sebezhetőség érzete is felsejlik: a revizionista hatalmak, vagyis Kína,

17 Kyung-tae MIN: The Geopolitical Three-Body Problem. US-China-Russia Dynamics and the New Reverse Kissinger Strategy Involving Russia and North Korea. *Asia Perspective*, 2025/tél

Dömping –

Az európai államok menekülése az amerikai kereskedelempolitika következménye elől, 1902 (Library of Congress)

Oroszország, Irán és Észak-Korea túl közel kerültek egymáshoz, méghozzá részben az ukrajnai háború miatt. Emellett az Egyesült Államok nem képes egyszerre a három geopolitikai szempontból kulcsfontosságú földrajzi térségben ugyanolyan mértékben jelen lenni, illetve nem lenne képes három hadszíntéren egyszerre olyan fölényrel háborút vívni, mint korábban. Ennélfogva Amerikának földrajzi értelemben (Amerikai kontinens, alapvető szövetségek) és tematikai tekintetben (például technológiai fölény) is prioritásokat kell meghatároznia.

A Trump-kormányzat eddigi külpolitikai lépéseinek időrendisége is ezt a trilaterális szemléletet tükrözi: 1) elsőként az USA pozícióinak megerősítése a szomszédságban (Kanada, Mexikó, Grönland, Panama), majd 2) második

lépcsőben a Közel-Kelet stabilizálása: Izrael támogatásának megerősítése, a térségben bizonyos katonai vörös vonalak meghúzása (hutik elleni katonai fellépés), ám ezzel egyidejűleg Irán irányába a tárgyalások kezdeményezése. A következő, 3) harmadik lépcsőben történt a nyitás megkezdése Oroszország felé az Európával való kapcsolatok új alapokra helyezésével párhuzamosan: ebben a képletben Ukrajna a legkomplexebb és legsürgetőbb probléma, de végső soron másodlagos jelentőségű az Egyesült Államok számára. A Trump-kormányzat ukrajnai békepolitikája egyszerű alapvetésen nyugszik: elenyésző annak a valószínűsége, hogy Oroszország gazdasága vagy Putyin hatalma hamarabb összeomolna, mint hogy Ukrajna a védelmi képességei végére ér majd, elsősorban Ukrajna emberhiánya miatt, Trump viszont nem akarja, hogy az Egyesült Államok még jobban belesodródjon a háborúba, mert azzal a III. világháborút kockáztatná. Ukrajna ezzel együtt Trump elnökségének egyik legnagyobb próbája lesz. Egy tűzszünet sem feltétlenül eredményez tartós békét, illetve egy tartós béke sem jelentené, hogy az Egyesült Államok és Oroszország baráti hatalmakká válnának. Ám valamelyest lazíthat azon a rendkívül szorosság vált köteléken, amellyel részben a háború következtében, különösen gazdasági tekintetben, Moszkva függőségi viszonyba került Pekinggel.

Az ukrajnai háborúval párhuzamosan természetesen terítékre került az európai és ázsiai szövetségekkel való kapcsolatok kérdése. A NATO történetét végigkísérik az amerikai külpolitika irányváltásaira és geopolitikai konfliktusokra vonatkozó európai félelmek, az ún. „foglyul ejtés” (*entrapment*) és az „elhagyottság” (*abandonment*) egymással szemben álló percepciója.¹⁸ Ennek legújabb epizódja látható a Trump-kormányzat európai biztonságot érintő közelmúltbeli lépéseire vonatkozó európai reakciókban. Mindkét típusú félelemmel szemben Európa saját védelmi képességeinek megerősítése jelentheti a kiutat. Ám az európai politikusok és a sajtó vészjósló kijelentései ellenére a Trump-kormányzat továbbra is érdekelt a NATO fenntartásában, ugyanakkor nagyobb árat kér a biztonsági garanciákért cserébe. Emellett szó sincs egy amerikai–oroszl szövetség létrehozásáról a NATO helyett, hiszen az alapvető geopolitikai adottságok és érdekek Trump hatalomra kerülésével sem változtak. Az európai védelmi képességek erősítésére irányuló amerikai nyomásgyakorlás nem történne meg, ha Trump Kínához vagy Oroszországhoz hasonló ellenséges hatalomként tekintene Európára. Végső soron pedig a Trump-kormányzat nyomásgyakorlásának az eredménye, hogy az európaiak kezdik komolyabban venni saját védelmük ügyét, ráadásul a nagyobb védelmi felelősségvállalásra való ösztökélés idővel erősítheti Európa geopolitikai mozgásterét.

Az amerikai külpolitikai stratégia és az amerikai–oroszl kapcsolatrendszer szempontjából azonban meghatározóbb jelentőséggel bír Kína és Ázsia, amelynek terítékre kerülésére látványosan csak a megelőző lépések után került sor. A 2025. április másodikán, az ún. felszabadítás napján (Liberation Day) meghirdetett vámintézkedések a kedvezőbb globális amerikai kereskedelmi pozíciók megszerzése és az amerikai ipar helyzetbe hozása mellett alapvetően

ennek a kérdésnek az eldöntéséről, vagyis az Egyesült Államok és Kína nemzetközi rendszerben betöltött pozíciójáról szól. Mindezt alátámasztja, hogy egyedül Kínával szemben nem kerültek felfüggesztésre a felszabadítás napja utáni héten a rendkívül magas amerikai vámok, az összes többi országgal szemben a generális 10 százalékos vám megtartása mellett döntöttek. A Kínával szembeni gazdasági erőpolitikában ugyanakkor, hasonlóképpen az ukrajnai háborúhoz és az Oroszországhoz való viszonyhoz, Trump legfőbb célja egy jó alku tető alá hozása és a há-

ború elkerülése. A multipoláris jellegét mutatja, hogy Trump az USA Kínával szembeni pozíciójának erősítése érdekében bizonyosan engedmények tételére is kényszerül majd nemzetközi partnerei felé (különösen a jelentős gazdasági erőt képviselő EU-val, Indiával vagy Japánnal szemben) a maximalista kereskedelmi célokhoz képest.

**Trump trilaterális
globális hatalmi
struktúrában
gondolkodik**

¹⁸ Glenn H. SNYDER: The Security Dilemma in Alliance Politics. *World Politics*, 1984/július

Ezzel összefüggésben megkerülhetetlen Trump protekcionista politikájának a világ gazdaságra gyakorolt hatása, különösen az olyan kicsi, nyitott gazdaságok számára, mint Magyarország. A vámok vagy más jellegű kereskedelemkorlátozó intézkedések, valamint a termelő beruházások elszívása Európától komoly kihívás Közép-Európa exportorientált gazdaságai számára. Emellett a konnektivitásra vagy gazdasági semlegességre épülő stratégia abban érdekelt, hogy a világ legerősebb gazdaságaival, így Kínával is, minél akadálymentesebben kerülhessen sor a gazdasági kapcsolatok erősítésére.¹⁹ Ezzel együtt az a korábban felvázolt trend, amely alapján Kína – vagy bármely más ország – egymagában domináns pozícióba kerül a világ ipari termelési kapacitásainak birtoklásában, hasonlóképpen kedvezőtlen a feldolgozó-iparra épülő kisebb exportgazdaságok számára. Egyrészt Kína az erőfölényét egyre erőteljesebben ki tudná használni a versenytársakkal szemben, másrészt az ilyen jellegű egyensúlytalanságok a nagyhatalmak között jelentős konfliktuspotenciált hordoznak magukban. A Trump-csapatnak a világ gazdaság szerkezeti korrekciójára irányuló törekvésének szintén lennének pozitív hozadécai Európa számára.

legfőbb célja egy
jó alku tető alá hozása
és a háború elkerülése

EGYENSÚLY ÉS STABILITÁS

A Trump-kormányzat radikálisnak tűnő lépései a republikánus kormányzat szerint valójában az előző amerikai adminisztrációk, valamint Európa elhibázott stratégiája okozta kedvezőtlen geopolitikai helyzet miatt szükségesek. Ezek a lépések az amerikai kormányzat megítélése szerint eszközök az USA számára nagyobb stabilitást és kedvezőbb pozíciót eredményező úton, amely a nemzetközi egyensúly felé vezet. Az amerikai külpolitika a MAGA (Make America Great Again) jelszavából – *America First* – adódóan mindenekelőtt az USA érdekeit tarja szem előtt.

Ez óhatatlanul érdekütközésekhez is vezet, nem csupán a geopolitikai ellenfelekkel, hanem a szövetségesekkel való viszonyban is, olykor a Trump vezette Amerikával olyan különleges viszonyt ápoló országokkal is, mint Izrael vagy Magyarország. A vám- és kereskedelempolitika eddig talán a leglátványosabb területe ezen érdekkülönbségeknek, de ide sorolható a szűken értelmezett amerikai humanitárius segélyek drasztikus csökkentése vagy éppen a Kínához fűződő gazdasági kapcsolatok minősége is. Mindemellett nem szabad szem előtt téveszteni, hogy a Trump-stratégia potenciálisan rendszerszintű, így pozitív forgatókönyv esetén a szövetségek számára is hozadékkal járhat.

Trump tranzakcionista megközelítésének köszönhetően a normák, konvenciók, ideológiák és eszmék helyett a hatalmi egyensúlyra koncentrál. Az új republikánus kormányzat számára a politikai döntések eredményei és következményei a lényegesek, nem pedig az elvekhez való doktriner ragaszkodás vagy a moralizmus. A nemzetközi tárgyalások – amelyben Trump szerint sok minden megengedett – célja a valós, gyakorlati célok elérése. Természetesen a nemzetközi normák és intézmények fontos építőkövei a nemzetközi kapcsolatoknak, különösen a kis országok számára. Trump politikája ebben a tekintetben nem mentes a kockázatoktól és hátrányoktól sem, ahogyan Ukrajna területének és szuverenitásának kérdése vagy Grönland sorsa sem érdektelen Európa szempontjából. A megelőző évtizedekben azonban láthattuk, hogy egyes normák doktriner érvényesítése stratégiai túlterjeszkedéséhez és geopolitikai konfliktusok eskalációjához vezethet. Végül soron a nyugati érték- és érdekkörből megszületett mai nemzetközi normák és *status quo* védelme körültekintő realizmussal kell, hogy párosuljon ahhoz, hogy életképes maradjon. Emellett a nemzetközi normák hosszabb távú életképessége döntő mértékben függ a Nyugat jövőbeni erejétől és geopolitikai pozíciójából. Európa

¹⁹ Lásd bővebben: ORBÁN Balázs: *Huszárvágás. A konnektivitás magyar stratégiája*. MCC Press, Bp. 2023.

Nagystratégia –

Az Egyesült Államok 128. születésnapját köszöntő *Puck* magazin, címlaprajzán a Puerto Ricot, Panamát és a Fülöp-szigeteket elfoglaló amerikai sassal, 1904 (*Library of Congress*)

jövőjét döntő mértékben tehát nem Ukrajna jövőbeni pontos határai, még csak nem is az európai integráció kohéziója, hanem az európai nemzetállamok politikai, katonai, gazdasági és társadalmi állapotát alátámasztó materiális és szellemi közeg egészsége és a megfelelő stratégiai tartalmi irányok határozzák majd meg. Hasonlóképpen, Trump politikájának lényege a látszat ellenére az, hogy Amerika a lényegi stratégiai kérdésekre fókuszál.

KONZERVATÍV ÉRTÉKVILÁG A COWBOY-DIPLOMÁCIA MÖGÖTT

Végezetül Trump és a MAGA-mozgalom politikájának megértéséhez természetesen elengedhetetlen utalni a szimbólumok, az identitás és a civilizációs aspektusok világára. Miközben az amerikai elnök provokatív közösségimédia-megjegyzései a nagyhatalmi erőpolitika jegyeit kétségtelenül magukon hordozzák, két aspektusra érdemes ráirányítani a figyelmet. Egyrészt gyakran e megszólalások inkább a politikai figyelmet akarják egy-egy kérdésre ráirányítani, és részei Trump tárgyalási stílusának, semmint szó szerint értelmezendő amerikai célokként kell értelmezni azokat. Másrészt figyelemre méltó a Trump kijelentései mögött meghúzódó ironia és az eddigi fősodratú nyugati elit narratívájának leleplezése.

A Mexikói-öböl „Amerikai-öbölre” történő átnevezésének esetében például arról van szó, hogy a progresszív, *woke*-mozgalom minden további nélkül megkérdőjelezi, átnevezi, eltörli a hosszú történelmi múltra visszatekintő földrajzi neveket, köztereket, hagyományokat. Miközben Trump üzenetei vagy követeléseik olykor vitathatók, általában racionális érvekkel jóval megalapozottabb felvetésekről van szó, főleg a *woke* törekvéseihez képest. Vehetjük Grönland esetét is, ahol, noha sajátos történelmi háttérrel, de végső soron a progresszív nyugati fősodor által olyannyira megvetett európai gyarmati örökség eredménye az, hogy Grönland Dániáé, amely földrajzi szempontból kétségtelenül Észak-Amerikához tartozik. Trump egy másik célpontja, Kanada esetében felvethető, hogy az Egyesült Államok védelmi garanciáinak árnyékában Kanada valóban rendkívül elhanyagolta védelmi képességeit (az egyik legrosszabbul teljesítő NATO-tagállam ezen a téren), mindeközben a kétoldalú reláció számos kérdésében (belbiztonság, kereskedelem, zöldpolitika) konfrontálódott az Egyesült Államokkal az elmúlt évtizedben. Panama esetében szintén egyöntetű volt a felhőrdülés Trump megnyilatkozása, azaz Panama szuverenitását megkérdőjelező kijelentése miatt. Formai tekintetben érvényesül ugyan Panama szuverenitása a csatorna felett, ám a gyakorlatban Kína az eddigi szerződéses jogaival jelentős befolyást gyakorolt a csatorna működtetésére. Ráadásul emellett, ha bármelyik, a nemzetközi kereskedelem szempontjából kulcsfontosságú csatornát vagy szorost biztonsági kihívás ér, az európaiak azonnal amerikai segítségért folyamodnak.

Végezetül a fenti példák mellett megkerülhetetlen J. D. Vance alelnöknek a 2025. évi februári Müncheni Biztonságpolitikai Konferencián tartott beszéde. Vance a meglepett transzatlanti biztonságpolitikai elit előtt az előadásában a biztonságpolitikai kihívások részletezése helyett a nyugati civilizációs alapokra, a közös zsidó-keresztény örökségre, a szabadságra, a szólásszabadságra és az igazi demokráciára összpontosított. A látszólag a konferencia fókuszától távol álló tartalmi hangsúlyoknak azonban nagyon is sok közül van Európa aktuális geopolitikai és biztonsági kérdéseire. Ezen alapértékek ugyanis három olyan fundamentumra mutatnak rá, amelyek nélkül a nyugati nemzetek elveszíthetik létjogosultságukat. Ezek a következők: identitásukból fakadó hit, a nemzeti szuverenitás és az erőn keresztüli béke.

A nyugati konzervativizmus számára magától értetődő, hogy minden ember egyenlőnek születik, de megtanultuk, hogy a „tengerentúli szörnyek üldözésének” (John Quincy Adams) óriási ára és kockázata lehetnek. A nemzetállam a népek legnagyobb és legsikeresebb közösségi kerete, amelyet a közös történelem, kultúra és normák kötnek össze. Amikor az emberek megkérdőjelezzik a nemzet értékét, és globalista univerzalizmusról fantáziálnak, vagy éppen birodalmi ambíciókkal próbálják átlépni a nemzeti határokat, az általában katasztrófával végződik. Végül, a hatalmi versengés a nemzetközi politika alapvető mozgatórugója, ezért az erős védekezést és az elrettentést szükségesnek tartják. Az elrettentés hitelességét ugyanakkor nemcsak a katonai erő növeli, hanem az is, hogy a kockázatok körülményeként felmérése alapján egyértelműen meghatározzuk valódi alapvető érdekeink határait. Amennyiben Trump hű marad az előbb felsorolt alapelvekhez, valósággá válhat beiktatási beszédének a világ számára reményteljes üzenete, miszerint „a legbüszkébb örökségem, hogy béketeremtő és egyesítő leszek”. ■

identitásukból
fakadó hit, nemzeti
szuverenitás és
erőn keresztüli béke